

การพัฒนาเศรษฐกิจของไทย : ประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว

เดช กาญจนางกูร

จุดมุ่งหมายสูงสุดในการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกคน คือความอยู่ดีกินดี (Well-Being) สำหรับผู้บริหารหรือรัฐบาลของประเทศที่รับผิดชอบความเป็นอยู่ของประชาชนต่างก็ปรารถนาที่จะทำให้ประชาชนทุกคนในประเทศของตนมีความอยู่ดีกินดีอย่างถ้วนหน้าและเท่าเทียมกันเป็นที่ตั้ง

ความอยู่ดีกินดีในทางเศรษฐกิจหมายถึงการมีสินค้าหรือบริการสนองความต้องการอย่างเพียงพอในทุกเมื่อทุกเวลาตามที่ปรารถนา ซึ่งสามารถวัดได้จากปริมาณสินค้าหรือบริการทั้งหมดที่ประชาชนแต่ละคนมีโอกาสที่จะได้บริโภคโดยเฉลี่ย (GNP or Income per capita) นั่นเอง

อย่างไรก็ตามในสภาพของความเป็นจริงประชากรส่วนใหญ่ในประเทศต่างๆ มักประสบปัญหาความอยู่ดีที่ไม่ดีและมีการกินไม่ได้อยู่เสมอ ซึ่งจะปรากฏให้เห็นในลักษณะของการขาดแคลนสินค้าหรือบริการที่จำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต จนไม่สามารถทำให้การดำรงชีวิตของตนดำเนินไปอย่างปกติสุขได้ การขาดแคลนสินค้าหรือบริการที่จำเป็นขั้นพื้นฐาน ในการดำรงชีวิตตามบรรทัดฐานขั้นต่ำ (Norm) สำหรับสังคมไทยก็คือการขาดแคลนปัจจัยสี่ ซึ่งได้แก่อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและบริการทางด้านสุขภาพอนามัย นั่นเอง

การที่จะทำให้ประชาชนทุกคนเกิดความอยู่ดีกินดีก็คือ การขจัดหรือลดการขาดแคลนสินค้าหรือบริการที่จำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตดังกล่าว ซึ่งสามารถกระทำได้ด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจ

เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตให้ได้ปริมาณสินค้าหรือบริการเพิ่มขึ้นจนเพียงพอกับความต้องการของประชาชนเป็นสำคัญ และในการที่จะเพิ่มหรือยกระดับความอยู่ดีกินดีของประชาชนให้สูงขึ้นอยู่ตลอดเวลาได้นั้นก็สามารถกระทำได้ด้วย การยกระดับอัตราการเพิ่มปริมาณสินค้าหรือบริการให้สูงกว่าอัตราการเพิ่มของประชากร ดังนั้นเครื่องมือที่นักเศรษฐศาสตร์นิยมใช้วัดระดับความอยู่ดีกินดีของประชาชนก็คือ รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากร (Income Per capita) นั่นเอง

การวิเคราะห์ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยตลอดระยะเวลาสามทศวรรษที่ผ่านมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรก (พ.ศ.2504 - 2509) ว่าประสบผลสำเร็จหรือ ล้มเหลวนั้น จะพิจารณาวิเคราะห์ตามหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

1. แนวความคิดของการพัฒนาเศรษฐกิจ

กระแสแนวความคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจได้รับความสนใจอย่างจริงจังภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ภายใต้การกระตุ้นขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งประกาศให้ทศวรรษของปี ค.ศ. 1950 (พ.ศ.2493) เป็นทศวรรษแรกของการพัฒนา ทั้งนี้เพื่อรณรงค์ให้ประเทศต่าง ๆ มุ่งมั่นในการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อขจัดหรือลดความยากจน กระแสแนวความคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจตั้งแต่ทศวรรษแรกของการพัฒนาดังกล่าว เป็นการมุ่งเน้นเพื่อทำให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจหรือทำให้ปริมาณสินค้าหรือบริการเพิ่มมากขึ้นเป็น

สำคัญ ดังจะเห็นได้จากการให้ความหมายของ "การพัฒนาเศรษฐกิจ" ที่นักวิชาการด้านการพัฒนาเศรษฐกิจได้ให้ไว้ดังนี้

การพัฒนาเศรษฐกิจ หมายถึง การเพิ่มขึ้นของผลผลิตและรวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงทางเทคนิคการผลิต ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางด้านสถาบันต่าง ๆ ในอันที่จะเอื้ออำนวยต่อการเพิ่มผลผลิตพร้อม ๆ กัน ไปด้วย¹

การพัฒนาเศรษฐกิจ หมายถึง กระบวนการทางเศรษฐกิจในอันที่จะทำให้รายได้ประชาชาติที่แท้จริงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และถ้าอัตราการเพิ่มของรายได้ประชาชาติสูงกว่าอัตราการเพิ่มของประชากรแล้วก็จะทำให้รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลเพิ่มขึ้น²

การพัฒนาเศรษฐกิจ หมายถึง การรักษาและยกระดับความเป็นอยู่ทางวัตถุของประชาชนให้สูงขึ้นและตลอดไป ซึ่งการยกระดับความเป็นอยู่ทางวัตถุให้สูงขึ้นดังกล่าวก็คือ การเพิ่มปริมาณสินค้าหรือบริการ นั้นเอง³

การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นการทำให้รายได้ของประชาชาติและรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดและมีการกระจายไประหว่างกลุ่มอาชีพและกลุ่มภูมิภาคอย่างต่อเนื่องอย่างน้อยสองช่วงอายุคน กระบวนการของการเพิ่มขึ้นของรายได้ดังกล่าวจะเป็นไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างการผลิต ซึ่งจะช่วยให้ช่องว่างของความแตกต่างของผลิตภาพในการผลิตระหว่างสาขาการผลิตและระหว่างภูมิภาคแคบเข้า ตลอดจนมีการปรับปรุงทางการศึกษาและสาธารณสุขให้ดีขึ้นด้วย⁴

การพัฒนาเศรษฐกิจหมายถึง กระบวนการทางเศรษฐกิจในอันที่จะยกระดับรายได้เฉลี่ยต่อ

บุคคลซึ่งต่ำอยู่แล้วให้สูงขึ้นเป็นการถาวรในระยะยาว⁵

การพัฒนาเศรษฐกิจหมายถึงการทำให้รายได้ประชาชาติสูงขึ้น⁶

ประเทศต่าง ๆ ได้นำเอาแนวความคิดของการพัฒนาเศรษฐกิจดังกล่าวข้างต้นมาใช้ปฏิบัติอย่างเหนียวแน่นโดยต่างก็มีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้รายได้ประชาชาติหรือรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลเพิ่มขึ้นเป็นที่ตั้ง ทั้งนี้เพราะมีการคาดหมายว่ารายได้ประชาชาติที่เพิ่มสูงขึ้นนั้นจะมิผลในการแพร่กระจาย (Trickle Down) ไปยังประชาชนทุกคนเองโดยอัตโนมัติ ในรูปของการว่าจ้างทำงานการซื้อผลผลิต การเกษตร การซื้อวัตถุดิบและโอกาสในทางเศรษฐกิจอื่นๆ ซึ่งจะมีผลทำให้ความเป็นอยู่ของประชาชนทุกคนดีขึ้นอย่างเท่าเทียมกัน

แต่จากประสบการณ์ของการพัฒนาเศรษฐกิจตลอดระยะเวลาสองทศวรรษที่ผ่านมา ตั้งแต่ทศวรรษแรกของการพัฒนาขององค์การสหประชาชาติ ปรากฏว่าผลของการพัฒนาของประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายมิได้เป็นไปตามที่คาดหมายแต่อย่างใด กล่าวคือ รายได้ประชาชาติที่เพิ่มขึ้นมิได้แพร่กระจายออกไปถึงประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียมกันเท่าที่ควร หากแต่มีการกระจุกตัว (Concentrated) มากยิ่งขึ้นเสียอีก คือรายได้มีการกระจุกตัวอยู่กับคนรวย ทำให้คนรวยยิ่งรวยมากขึ้น ส่วนคนยากจนซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่กลับมีความยากจนอยู่เหมือนเดิม จนทำให้ช่องว่างความแตกต่างของความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างคนรวยกับคนจนห่างไกลกันออกไปทุกที ๆ ดังนั้นตั้งแต่ต้นทศวรรษของปี ค.ศ.1970 (พ.ศ.2513) เป็นต้นมา นักวิชาการทางด้านการพัฒนาจึงได้เรียกร้องให้

องค์การสหประชาชาติบทความความหมายและสร้างแนวความคิดของการพัฒนาเศรษฐกิจขึ้นมาใหม่ กล่าวคือ การพัฒนาเศรษฐกิจที่ดีขึ้นนั้นจะต้องเน้นไปที่การปรับปรุงคุณภาพของชีวิตมนุษย์ (Quality of Life) ให้ดีขึ้น⁷ เป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของกลุ่มบุคคลเป้าหมายที่มีสภาพความเป็นอยู่ที่ยากจน เพื่อให้กลุ่มคนเหล่านั้นมีโอกาสและมีความสามารถในการช่วยตัวเองตลอดจนสามารถช่วยเหลือสังคมได้ต่อไปในอนาคต

สำหรับจุดมุ่งหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจที่จะทำให้คุณภาพชีวิตของมนุษย์ทุกคนให้ดีขึ้นนั้นเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าจะต้องมีการพัฒนาในเรื่องที่สำคัญอย่างน้อย 4 ประการด้วยกัน⁸ ดังนี้

(1) ขจัดหรือลดความยากจน ด้วยการยกระดับรายได้ทั้งในรูปตัวเงินและในรูปของสิ่งของหรือบริการของบุคคลกลุ่มเป้าหมาย

(2) ขจัดหรือลดการว่างงาน ด้วยการสร้างงานและปรับปรุงอัตราค่าจ้างให้เกิดความเป็นธรรม

(3) ขจัดหรือลดความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ ด้วยการยกระดับและเพิ่มอัตราการเพิ่มของรายได้ของกลุ่มบุคคลและพื้นที่เป้าหมาย คือ กลุ่มบุคคลที่ยากจนและ ภูมิภาคที่ด้อยพัฒนา

(4) เร่งรัดพัฒนาให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ด้วยการลงทุนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการผลิต หรือเพิ่มผลผลิตของระบบเศรษฐกิจให้สูงขึ้น

อย่างไรก็ดีแนวความคิดของการพัฒนาเศรษฐกิจดังกล่าว ก็ยังเป็นแนวความคิดที่ยังคงมุ่งเน้นไปในการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะเพื่อทำให้รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลเพิ่มขึ้นต่อไปอยู่เหมือนเดิม

โดยถือว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านสถาบันต่าง ๆ ในสังคมจะเปลี่ยนแปลงตามมาจากหลังจากการเพิ่มขึ้นของรายได้ประชาชาติโดยอัตโนมัติ ซึ่งนับว่าไม่สอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง ดังสามารถยกตัวอย่างให้เห็นได้อย่างชัดเจนจากกรณีของการปฏิวัติทางการเมืองของประเทศไทย ซึ่งการปฏิวัติทางการเมืองก็เพื่อพัฒนาการเมืองของประเทศไทยให้ดีขึ้น แต่การปฏิวัติทางการเมืองของประเทศไทยกลับมีการปฏิวัติแล้วปฏิวัติอีกหลายครั้งหลายหน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการปฏิวัติครั้งก่อน ๆ ไม่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาทางการเมืองเท่าที่ควร ทั้งนี้เพราะโครงสร้างทางด้านสถาบันต่าง ๆ ในสังคมมิได้มีการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นแต่อย่างใด ดังนั้นสำหรับประเทศไทยแล้วการที่จะพัฒนาทางด้านใด ๆ ก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาเศรษฐกิจนั้นจำเป็นที่จะต้องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างของสถาบันต่าง ๆ ให้ดีขึ้นหรือให้พร้อมเสียก่อนเพื่อจะได้เสริมสร้างให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ด้วยเหตุผลดังกล่าว ความหมายหรือแนวความคิดของการพัฒนาเศรษฐกิจที่น่าจะเหมาะสมสำหรับประเทศไทยก็คือ การพัฒนาเศรษฐกิจ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทุกสิ่งทุกอย่างอันได้แก่การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคนิค การผลิตตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างของสถาบันต่าง ๆ คือ สถาบันทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมความคิดความเชื่อในอันที่จะเอื้ออำนวยต่อการทำให้รายได้ประชาชาติที่แท้จริง หรือรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลเพิ่มขึ้นตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในระยะยาว ตลอดจนการทำให้รายได้ประชาชาติมีการแพร่กระจายไปยังบุคคลกลุ่ม

ต่าง ๆ ในสังคมอย่างถ้วนหน้าเสมอภาคเท่าเทียมกันด้วย

2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ

เนื่องจากการพัฒนาเศรษฐกิจหมายถึง การกระทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคนิค การผลิตและการเปลี่ยนแปลงทางด้านสถาบันต่าง ๆ ของสังคม เพื่อให้ผลผลิต หรือรายได้ประชาชาติ เพิ่มขึ้นตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ นั่นก็หมายความว่า การที่จะทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นได้นั้นก็จำเป็นต้องเพิ่มปัจจัยการผลิตทุกชนิด ทั้งปัจจัยการผลิตทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ตลอดจนสถาบันต่าง ๆ เข้าไปใช้ในกระบวนการผลิต ทั้งทางด้านปริมาณและประสิทธิภาพของปัจจัยการผลิตเป็นสำคัญ สำหรับปัจจัยการผลิตทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Factors) ตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์นั้นมี 4 ประเภท แต่สามารถจัดแบ่งเพื่อใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจได้เป็น 5 ประเภทด้วยกันดังนี้

(1) ปัจจัยการผลิตประเภทที่ดินหรือทรัพยากรธรรมชาติ (Land or Natural Resources)

ปัจจัยการผลิตประเภทที่ดินหรือทรัพยากรธรรมชาติหมายถึง ทรัพยากรในดินสินในน้ำทั้งหมด ตลอดจนดินฟ้าอากาศ อุณหภูมิความร้อน และปริมาณน้ำฝนด้วย ดังนั้นปัจจัยการผลิตหรือทรัพยากรธรรมชาติจึงได้แก่ที่ดินทำกิน แร่ธาตุ ถ่านหิน ปิโตรเลียม ก๊าซธรรมชาติ ป่าไม้ แม่น้ำลำธาร อุณหภูมิของดินฟ้าอากาศ และปริมาณน้ำฝนเหล่านี้เป็นต้น

ปัจจัยการผลิตประเภทที่ดิน มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเป็น

อันมาก เพราะเป็นปัจจัยการผลิตที่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายหรือซื้อหาได้ง่ายคล้ายเหมือนปัจจัยการผลิตชนิดอื่นทั้งภายในและภายนอกประเทศ ปัจจัยประเภทที่ดินหรือทรัพยากรธรรมชาติถือเป็นมรดกตกทอดของประเทศ (Resources Endowment) ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการผลิตได้โดยโดยไม่ต้องซื้อหาซึ่งจะมีผลทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำกว่า หรือหากมีปริมาณมากเกินความต้องการก็อาจขายเป็นเงินตราต่างประเทศเพื่อนำไปซื้อหาสินค้าประเภททุนเข้ามาเสริมสร้างขีดความสามารถในการผลิตให้เพิ่มขึ้นได้อีกด้วย ดังนั้นประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ จึงสามารถพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้ง่ายกว่าเปรียบเสมือนลูกของเศรษฐีที่มีมรดกตกทอดมาเป็นจำนวนมากก็ย่อมมีโอกาสตั้งตัวเป็นเศรษฐีต่อไปได้ง่ายกว่าและเร็วกว่าลูกของคนยากจนที่ปราศจากมรดกตกทอด ฉะนั้นดินจึงมีดังนี้

อย่างไรก็ดีการมีปัจจัยประเภทที่ดินหรือทรัพยากรธรรมชาติอย่างอุดมสมบูรณ์แต่เพียงอย่างเดียว มิได้หมายความว่าจะสามารถพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญก้าวหน้าได้เป็นผลสำเร็จเสมอไป ดังจะเห็นได้จากกรณีของประเทศด้อยพัฒนาซึ่งมีจำนวนไม่น้อยที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าอย่างอุดมสมบูรณ์แต่ไม่สามารถพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญก้าวหน้าได้ ทั้งนี้เพราะไม่มีความสามารถที่จะนำเอาทรัพยากรธรรมชาติที่ตนมีอยู่อย่างมากมายเหล่านั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ด้วยตนเองได้ จึงจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยความรู้ ความสามารถจากต่างประเทศเข้ามาให้ช่วยเหลือจึงจะสามารถนำทรัพยากรธรรมชาติของตนมาใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งการพึ่งพาความช่วยเหลือจากต่างประเทศย่อมทำให้ต้องสูญเสียทรัพยากรให้แก่ต่างประเทศไปส่วนหนึ่งไม่มากนักน้อย

เนื่องจากปัจจัยประเภทที่ดิน หรือทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้น โดยใช้เวลาอันยาวนาน และเมื่อนำมาใช้ประโยชน์ก็มักจะสูญสิ้นไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้น ปัจจัยประเภทที่ดินหรือทรัพยากรธรรมชาติจึงถือว่าเป็นปัจจัยการผลิตที่มีจำนวนอยู่อย่างจำกัดจำเป็นเป็นอันมาก ด้วยเหตุนี้การนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ จึงจำเป็นต้องรู้จักใช้อย่างประหยัดมากที่สุด และใช้ในรูปแบบของการอนุรักษ์เสริมสร้างให้มีปริมาณเพิ่มขึ้นเพื่อคนรุ่นหลัง ตลอดจนต้องคำนึงถึงความสมดุลทางธรรมชาติด้วย ทั้งนี้ เพราะการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้มากเกินไปก็อาจจะเกิดการสูญเสียสมดุลทางธรรมชาติหรือเกิดมลพิษ (Pollution) จากธรรมชาติในรูปแบบต่าง ๆ อันจะมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ในการดำรงชีวิตและอาจทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจประเทศเกิดภาวะขงกันหรือถึงกาลอวสานก็ได้

(2) ปัจจัยการผลิตประเภททุน (Capital)

ปัจจัยการผลิตประเภททุนมีอยู่ 2 รูป คือ ในรูปของวัตถุทุน (Capital Goods) หรือในรูปของเงินทุน (Money Capital) ปัจจัยการผลิตประเภททุนในการพัฒนาเศรษฐกิจถือว่าเป็นปัจจัยทุนในความหมายกว้าง กล่าวคือ หมายถึง วัตถุทุน หรือสินค้าประเภททุน (Capital Goods) ปัจจัยทุนขั้นพื้นฐานของสังคม (Social Overhead Capital) และรวมทั้งทุนทางด้านทรัพยากรมนุษย์ (Human Capital) ด้วย ซึ่งการสะสมให้เกิดทุนในรูปแบบต่าง ๆ ดังกล่าวกระทำได้ในรูปของการลงทุน (Investment) และแหล่งที่มาของเงินเพื่อการลงทุนจะได้มาจากการออม (Saving) ภายในประเทศเป็นสำคัญ และการกู้ยืมจากต่างประเทศเป็นส่วนเสริม

การลงทุนมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเป็นอันมาก เพราะการลงทุนมีบทบาทครบวงจรในทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ การลงทุนจะก่อให้เกิดการจ้างงาน ก่อให้เกิดรายได้และก่อให้เกิดอำนาจซื้อหรือก่อให้เกิดอุปสงค์ต่อผลผลิต และการลงทุนจะก่อให้เกิดสินค้านำไปลงทุน ก่อให้เกิดกำลังผลิต ก่อให้เกิดผลผลิตหรือก่อให้เกิดอุปทานของผลผลิต ดังนั้นในการพัฒนาเศรษฐกิจจึงจำเป็นต้องทำให้กระแสของการลงทุนเพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลาโดยไม่ขาดสาย มิฉะนั้นอาจทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจหยุดชะงักได้

ทฤษฎีพัฒนาการเศรษฐกิจของประเทศตะวันตกถือว่าปัจจัยประเภททุน เป็นปัจจัยกลุ่ที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ จนถึงกับมีข้อสรุปว่าการที่ประเทศด้อยพัฒนาเกิดความยากจนนั้นก็เพราะตกอยู่ในวัฏจักรของความยากจน (Vicious Circle) กล่าวคือ เนื่องจากประเทศด้อยพัฒนามีความยากจนจึงขาดแคลนเงินทุน ทำให้มีการลงทุนต่ำ ทำให้สินค้าประเภททุนน้อย ทำให้ผลิตภาพในการผลิตต่ำ ทำให้ผู้คนมีรายได้ต่ำ ทำให้การออมต่ำและทำให้อำนาจซื้อต่ำ จนไม่สามารถทำการลงทุนได้หรือไม่สนใจให้มีการลงทุน จึงทำให้มีการลงทุนต่ำ กลับเข้าสู่วงจรเดิมเป็นวัฏจักรของความยากจนเช่นนี้อยู่ตลอดเวลาจนถึงกับมีคำกล่าวว่า "ประเทศยากจนเกิดความยากจนเนื่องจากความยากจน" (A poor country is poor because it is poor)¹⁰ ทางออกของทฤษฎีวัฏจักรของความยากจนก็คือเสนอให้ประเทศด้อยพัฒนาพึ่งพาทุนจากต่างประเทศเป็นสำคัญ ซึ่งไม่ใช่วิถีทางของการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างแท้จริงเพราะการพัฒนาเศรษฐกิจที่แท้จริงจะต้องพัฒนาด้วยการพึ่งตนเอง และพยายามยืนอยู่บนขาของตัวเองเป็นที่ตั้ง การพึ่ง

หาผู้อื่นหรือพึ่งพาต่างประเทศสามารถกระทำได้ชั่วคราวเท่านั้น

สำหรับแนวทางแก้ไขที่ถูกต้องนั้นประเทศด้อยพัฒนาจะต้องแก้ปัญหาหรือช่วยเหลือตัวเองเสียก่อน ด้วยการกระจายรายได้ให้ดีขึ้น ด้วยการส่งเสริมการออมในระบบ ด้วยสร้างค่านิยมในการบริโภคสินค้าที่ผลิตภายในประเทศและด้วยการส่งเสริมการลงทุนอย่างจริงจัง สุดท้ายจึงจะพึ่งพาทุนจากต่างประเทศและจะต้องถือทุนจากต่างประเทศเป็นเพียงผลพลอยได้เท่านั้น

อย่างไรก็ดีเนื่องจากการลงทุนเป็นกลุยุทธ์ที่สำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจ ดังนั้นจึงควรหาทางส่งเสริมการลงทุนอย่างจริงจังเพื่อให้กระแสการลงทุนเพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลาโดยไม่ขาดตอน และมีการวิเคราะห์โดยการลงทุนให้ละเอียดรอบคอบอยู่เสมอ

(3) ปัจจัยการผลิตประเภทแรงงาน (Labor)

ปัจจัยการผลิตประเภทแรงงาน หมายถึง พลังแรงงานของมนุษย์เท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นแรงงานหรือกำลังความคิดความสามารถก็ตาม แรงงานหมายถึงพลังแรงงานของประชากรในวัยทำงานหรือประชากรที่มีอายุระหว่าง 15-60 ปี ตามมาตรฐานสากล หรือประชาชนที่มีอายุระหว่าง 13-60 ปี ตามกฎหมายแรงงานไทย

แรงงานโดยเฉพาะแรงงานที่มีฝีมือ หรือแรงงานที่มีความรู้ความชำนาญในการทำงาน (Skilled Labor) ถือว่าเป็นปัจจัยการผลิตที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจยิ่งกว่าทรัพยากรธรรมชาติและสินค้าประเภททุนเสียด้วยซ้ำ ทั้งนี้เพราะว่าถึงแม้ทรัพยากรธรรมชาติและสินค้าประเภททุนจะมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจมากนักอยู่เพียงใดก็ตามแต่ก็เป็นเพียงวัตถุดิบ

สิ่งของซึ่งจะไม่ก่อประโยชน์อะไรเลยหากแรงงานไม่มีความสามารถที่จะนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้อย่างเต็มที่

แรงงานที่พึงปรารถนาของชาติคือ แรงงานที่มีฝีมือซึ่งสามารถจัดแบ่งได้เป็น 3 ประเภทคือ แรงงานทางด้านเกษตรกรรมหรือเกษตรกร ซึ่งจะต้องเป็นเกษตรกรที่มีความรู้ทางด้านการเกษตรกรรมแผนใหม่ แรงงานทางด้านอุตสาหกรรม ซึ่งจะต้องมีความรู้ความสามารถในการใช้และบำรุงรักษาเครื่องจักร เครื่องยนต์กลไกได้เป็นอย่างดี และแรงงานทางด้านบริการหรือแรงงานทางด้านการจัดการ หมายถึง ผู้ให้บริการหรือผู้บริหารงานองค์การ ตลอดจนข้าราชการและพนักงานของรัฐ ซึ่งจะต้องให้บริการหรือบริหารการจัดการให้งานหรือสินค้าหรือบริการเคลื่อนย้ายไปมาด้วยความสะดวกรวดเร็วและสม่ำเสมออย่างต่อเนื่อง

การพัฒนาฝีมือแรงงานให้เป็นแรงงานที่มีฝีมือนั้นจะต้องมีการลงทุนทั้งทางด้านการศึกษาและทางด้านสุขภาพอนามัย กล่าวคือ ทางด้านการศึกษาจะต้องยกระดับการศึกษาให้แก่แรงงานทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษานอกระบบโรงเรียน เช่น การฝึกอบรมวิชาชีพ การฝึกอบรมในระหว่างการทำงาน (On The Job Training) และการพัฒนาฝีมือแรงงาน เป็นต้น ส่วนทางด้านสุขภาพอนามัยก็เป็นการให้บริการรักษาพยาบาลและการป้องกันหรือส่งเสริมให้แรงงานมีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรงตลอดจนการป้องกันอุบัติเหตุในการทำงาน เป็นต้น

(4) ความสามารถในการประกอบการ (Entrepreneurship)

ความสามารถในการประกอบการหรือที่นิยมเรียกกันสั้น ๆ ว่าผู้ประกอบการ

(Entrepreneur) นั้นหมายถึง ผู้ที่มีคุณสมบัติสำคัญ 4 ประการคือ ประการแรกเป็นผู้ที่นำปัจจัยการผลิตสามประเภทแรกมาทำการผลิตให้เป็นสินค้าหรือบริการเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภค ประการที่สองเป็นผู้ที่ตัดสินใจดำเนินธุรกิจเพื่อแสวงหาผลกำไร ประการที่สามเป็นผู้ที่เสาะแสวงหาสิ่งประดิษฐ์คิดค้นใหม่ ๆ มาใช้ในธุรกิจของตนอยู่เสมอ (An Innovator) และประการที่สี่เป็นผู้ที่กล้าได้กล้าเสียหรือชอบเสี่ยงภัย (Risk Bearer) ชอบการแข่งขันและถือว่าการแข่งขันเป็นสิ่งที่ท้าทาย

ผู้ประกอบการเอกชนถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจในระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม ทั้งนี้เนื่องจากผู้ประกอบการเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ 3 ประการคือ

ก. ผู้ประกอบการเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดการลงทุน ก่อให้เกิดการจ้างงาน ตลอดจนก่อให้เกิดการฝึกอบรมแรงงานให้มีฝีมือ เป็นต้น

ข. ผู้ประกอบการเป็นผู้ที่เสาะแสวงหาเทคนิคการผลิตใหม่ ๆ ตลอดจนปัจจัยการผลิตใหม่ ๆ มาใช้ในกิจการงานของตนอยู่เสมอ ตลอดจนมีการดัดแปลงสัดส่วนของการใช้ปัจจัยการผลิตเพื่อเป็นการประหยัดทรัพยากรและทำให้มีสินค้าที่มีคุณภาพดีขึ้นหรือทำให้มีสินค้าหรือบริการชนิดใหม่ ๆ ออกสู่ตลาดมากขึ้น

ค. ผู้ประกอบการเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการบริหาร การจัดการและปรับปรุงแก้ไขการจัดองค์การธุรกิจและอุตสาหกรรม (Reorganization) ใหม่เพื่อให้มีการไหล (Flow) ของสินค้าหรือบริการเป็นไปได้อย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพ

ประเทศกำลังพัฒนารวมทั้งประเทศไทยยังขาดแคลนผู้ประกอบการที่มีความ

สามารถเป็นอันมาก ดังนั้นจึงควรรหาทางส่งเสริมให้เกิดผู้ประกอบการอย่างจริงจังและเร่งด่วน ด้วยวิธีการต่าง ๆ อาทิเช่น การให้การศึกษาทางด้านเศรษฐศาสตร์และ บริหารธุรกิจ การเปลี่ยนแปลงค่านิยมให้ประชาชนรู้จักค้ารู้จักขาย ลดต้นทุนของการลงทุนจากอัตราดอกเบี้ยโดยการพัฒนาตลาดเงินและตลาดทุน สร้างบรรยากาศและส่งเสริมการลงทุน พัฒนาฝีมือแรงงาน ส่งเสริมการค้นคว้าวิจัยการประดิษฐ์คิดค้น ตลอดจนการพัฒนาทางด้านเทคนิคการผลิตให้เจริญก้าวหน้า หลีกเลียงมาตรการในการควบคุมราคา และสร้างค่านิยมให้ผู้คนนิยมบริโภคสินค้าที่ผลิตภายในประเทศ เหล่านี้เป็นต้น

(5) ความรู้ทางเทคโนโลยี

(Technology)

ความรู้ทางเทคโนโลยีเป็นปัจจัยที่พิจารณาแยกย่อยออกมาจากปัจจัยประเภททุนหรือเป็นปัจจัยที่พัฒนาต่อเนื่องมาจากปัจจัยประเภททุนนั่นเอง

ความรู้ทางเทคโนโลยีหมายถึง ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคในด้านต่าง ๆ คำว่า "เทคนิค" หมายถึงวิธีการที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทาง (A means to attain an end)¹¹ ดังนั้นความรู้ทางเทคโนโลยี จึงหมายถึง ความรู้เกี่ยวกับวิธีการต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางได้เป็นผลสำเร็จ นั่นเอง

ในยุคปัจจุบันถือว่าความรู้ทางเทคโนโลยีมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะเป็นตัวการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตในอันที่จะเอื้ออำนวยต่อการเพิ่มขึ้นของผลผลิตหรือก่อให้เกิดการประหยัดปัจจัยการผลิตเป็นอย่างมาก

ความรู้ทางเทคโนโลยีจะเป็นตัวการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการผลิตที่สำคัญ 5 ประการคือ

ก. ความรู้ทางเทคโนโลยีทำให้ปัจจัยการผลิตมีผลิตภาพหรือมีประสิทธิภาพสูงขึ้น หมายความว่า ถ้าเปรียบเทียบจากการใช้ปัจจัยการผลิตในปริมาณที่เท่ากัน ความรู้ทางเทคโนโลยีที่สูงกว่าย่อมทำให้ได้ผลผลิตออกมาในปริมาณที่มากกว่า หรือถ้าหากเปรียบเทียบจากปริมาณผลผลิตที่เท่ากัน ความรู้ทางเทคโนโลยีที่สูงกว่าย่อมทำให้มีการใช้ปัจจัยการผลิตในปริมาณที่น้อยกว่า

ข. ความรู้ทางเทคโนโลยีทำให้สามารถนำปัจจัยการผลิตมาใช้ได้หลายแนวทางยิ่งขึ้น หมายความว่า สามารถปรับเปลี่ยนสัดส่วนของการใช้ปัจจัยการผลิตได้หลายวิธีการมากยิ่งขึ้น เช่น อาจจะเป็นการใช้แรงงานเป็นส่วนประกอบสำคัญของการผลิต (Labor Intensive Technique) หรือใช้ปัจจัยทุนเป็นส่วนประกอบสำคัญในการผลิต (Capital Intensive Technique) ก็ได้

ค. ความรู้ทางเทคโนโลยีทำให้เกิดความคิดในการประยุกต์ คิดแปลง หรือประดิษฐ์คิดค้นวิธีการผลิตแบบใหม่ ๆ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ๆ ขึ้นต่อไป

ง. ความรู้ทางเทคโนโลยีทำให้สามารถนำปัจจัยการผลิตหรือทรัพยากรการผลิต ซึ่งเมื่อก่อนไม่เคยนำมาใช้หรือไม่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ให้สามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้

จ. ความรู้ทางเทคโนโลยีทำให้สามารถนำเอาของเสียหรือสิ่งของที่ใช้แล้วให้กลับมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ (Recycle)

ในยุคปัจจุบันปัจจัยการผลิตเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจทั้ง 4 ประเภทดังกล่าวข้างต้นมักถูกจัดแบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภทคือ ปัจจัยทุนและปัจจัยแรงงาน ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงความรู้ทางเทคโนโลยีในการผลิตจึงอาจจัดแบ่งได้เป็น 3 ประเภทคือ การเปลี่ยนแปลงความรู้ทางเทคโนโลยีที่สามารถทำให้เกิดความประหยัดปัจจัยทุนและปัจจัยแรงงานในสัดส่วนเดียวกัน (Neutral Technological Innovation) การเปลี่ยนแปลงความรู้ทางเทคโนโลยีที่ก่อให้เกิดการประหยัดปัจจัยทุนได้มากกว่าปัจจัยแรงงาน (Labor Intensive Technological Innovation) และการเปลี่ยนแปลงความรู้ทางเทคโนโลยีที่ก่อให้เกิดการประหยัดปัจจัยแรงงานได้มากกว่าปัจจัยทุน (Capital Intensive Technological Innovation)

การพัฒนาความรู้ทางเทคโนโลยีอาจกระทำได้ 2 วิธีคือ วิธีแรกเป็นการเลียนแบบเทคโนโลยีจากต่างประเทศด้วยการสั่งเข้ามาจากต่างประเทศแล้วทำการดัดแปลง

หรือประยุกต์เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสิ่งแวดล้อมภายในประเทศของตน และวิธีที่สองเป็นการประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมาด้วยตนเอง ซึ่งจะต้องพัฒนาขึ้นมาจากการขยายและยกระดับการศึกษาความรู้ทางวิทยาศาสตร์พื้นฐานและด้วยการสนับสนุนการศึกษา ค้นคว้าวิจัยแบบประยุกต์ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (ทางด้านวิศวกรรมศาสตร์) อย่างไรก็ตาม ปัญหาการพัฒนาหรือการเลือกนำเอาความรู้ทางเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตระหว่างเทคโนโลยีแบบใช้ทุนเป็นส่วนประกอบสำคัญของการผลิต (Capital Intensive Technique) นั้นจะต้องเลือกให้เหมาะสมกับสภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศเป็นสำคัญ กล่าวคือเทคโนโลยีที่ใช้ทุนเป็นส่วนประกอบสำคัญในการผลิต จะให้ผลผลิต

ในอัตราสูงแต่ไม่แก้ปัญหการว่างงานส่วนเทคโนโลยีที่ใช้แรงงานเป็นส่วนประกอบสำคัญในการผลิต ให้ผลผลิตในอัตราต่ำกว่าแต่ช่วยแก้ปัญหการว่างงานของประเทศได้เป็นอย่างดี

3. ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมที่มีการใช้กลไกราคาหรือระบบตลาดซึ่งผ่านการแข่งขันอย่างเสรีเป็นเครื่องมือในการจัดสรรทรัพยากร ซึ่งเชื่อว่าจะนำไปสู่การจัดสรรทรัพยากรในระบบเศรษฐกิจให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

อย่างไรก็ดีถ้าพิจารณาว่าระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างละเอียดลึกซึ้งแล้วจะเห็นว่าระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยในพื้นที่ทุกหนทุกแห่งมิได้เสมอภาคเหมือนกันหรือเป็นเนื้อเดียวกันแต่อย่างใดไม่ หากแต่จะมีลักษณะเป็นระบบเศรษฐกิจแบบทวิลักษณ์ (Dualism)¹² ที่มีระบบย่อย 2 ระบบที่แยกออกจากกันและมีความแตกต่างกันอยู่อย่างโดดเด่น กล่าวคือ ระบบย่อยส่วนหนึ่งเป็นเขตชนบทที่มีโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นเกษตรกรรมที่ล้าสมัยที่มีปัญหาของการผลิตทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อการบริโภคเองเป็นสำคัญ ระบบย่อยอีกส่วนหนึ่งเป็นเขตเมืองที่มีโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นอุตสาหกรรมหรือบริการ ที่มีปัญหาของการผลิตเฉพาะอย่างเพื่อขายในตลาดแสวงหาผลกำไรสูงสุดเป็นที่ตั้ง ชนบทกับเมืองจะมีความแตกต่างกันในลักษณะตรงกันข้ามกันเลยทีเดียว ไม่ว่าจะเป็นพิจารณาทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ตลอดจนประเพณี วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ ถัดมา

ผลผลิตการเกษตรของชาวชนบทโดยตัวของมันเองมีจุดอ่อนอยู่ที่ปริมาณผลผลิตไม่สามารถ

ควบคุมให้มีปริมาณที่แน่นอนได้เนื่องจากขึ้นอยู่กับดินฟ้าอากาศหรือฤดูกาล และตัวสินค้าเกษตรเองก็เสื่อมสภาพหรือเสื่อมคุณภาพโดยง่าย ซึ่งแตกต่างกันในลักษณะตรงกันข้ามกับสินค้าอุตสาหกรรมเลยทีเดียว ดังนั้นราคาผลผลิตการเกษตรของเขตชนบทจึงมักเสียบริเวณหรือต่ำกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับราคาสินค้าอุตสาหกรรมที่ทำการผลิตอยู่ในเขตเมือง

เมื่อระบบย่อย 2 ระบบมีความแตกต่างกันในลักษณะที่ชนบทด้อยกว่าเมืองทุกสิ่งทุกอย่างดังกล่าว แต่กลับมีการใช้ที่ดินหรือเครื่องมืออย่างเดียวกันคือกลไกราคาหรือระบบตลาดที่อาศัยการแข่งขันอย่างเสรีเป็นที่ตั้ง ซึ่งการแข่งขันที่จะนำไปสู่ความเป็นเลิศที่ดีที่สุดได้นั้น คู่แข่งขันจะต้องมีความสามารถทัดเทียมกันเป็นสำคัญ ในเมื่อชนบทด้อยกว่าเมืองทุกอย่างเมื่อปล่อยให้แข่งขันกันอย่างเสรีก็ย่อมเป็นที่แน่นอนว่าเมืองซึ่งแข็งแกร่งกว่าจะต้องเป็นฝ่ายที่ได้รับความชัยชนะหรือได้เปรียบอยู่ตลอดเวลาและชนบทซึ่งด้อยกว่าหรืออ่อนแอกว่าก็ย่อมเป็นผู้แพ้หรือเสียบริเวณอยู่ตลอดเวลาเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงไม่ต้องสงสัยว่าช่องว่างของความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบทจะต้องแตกต่างกันมากยิ่งขึ้นออกไปทุกทีไม่ว่าจะพิจารณาทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ตลอดจนประเพณี วัฒนธรรม ความคิดความเชื่อของประชาชนในสังคมชนบทและสังคมเมืองก็ตาม

4. การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย

ประเทศไทยได้มีการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างจริงจังตั้งแต่ปี พ.ศ.2500 เมื่อ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการปฏิวัติ โดยมีเจตนารมณ์อย่างแน่วแน่ที่จะมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศ ในระยะแรกมุ่งที่จะ

พัฒนาเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียวตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2509) ซึ่งเป็นแผน 6 ปี อย่างไรก็ตามก็ตั้งแต่แผนฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514) เป็นต้นมา จึงเป็นแผน 5 ปี โดยตลอด และเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมในชื่อของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แนวความคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยเป็นไปตามแนวความคิดขององค์การสหประชาชาติทุกประการ กล่าวคือ ตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-4 ได้มุ่งเน้นที่จะทำให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ หรือมุ่งที่จะทำให้รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นเป็นสำคัญ จนกระทั่งแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) จึงปรับเปลี่ยนทิศทางมาเป็นการมุ่งเน้นพัฒนาชนบทที่มีคนยากจนหนาแน่นเป็นที่ตั้งและมุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มคนที่ยาก

จนและภูมิภาคที่ยังด้อยพัฒนาเป็นสำคัญแทน แต่พอถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 และ 7 (พ.ศ.2530-2534 และ พ.ศ.2535-2539) กลับหันไปพัฒนาเพื่อรักษาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอีก และมุ่งแข่งขันในตลาดโลกเป็นที่ตั้ง

ผลของการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา สหกรณ์ที่ผ่านมา อาจกล่าวได้ว่าโดยภาพรวมแล้วถือว่าประสบผลสำเร็จในการพัฒนาได้เป็นอย่างดีทั้งนี้เนื่องจากอัตราการเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจหรือรายได้ประชาชาติได้เพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 7.25 ต่อปี จนทำให้รายได้เฉลี่ยต่อหัวเพิ่มขึ้นจาก 2,100 บาท ในปี พ.ศ.2504 เป็น 68,000 บาทในปี 2538 ตามราคาประจำปี¹³ ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 1 ข้างล่างนี้

ตารางที่ 1 : เป้าหมายและผลที่เกิดขึ้นจริงของอัตราการเพิ่มรายได้ประชาชาติ ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 6

แผนพัฒนาฯ	อัตราการเพิ่มของ GNP (ร้อยละ)	
	เป้าหมาย	เกิดจริง
แผนฉบับที่ 1	5.3	8.1
แผนฉบับที่ 2	8.5	7.2
แผนฉบับที่ 3	7.0	6.2
แผนฉบับที่ 4	7.0	7.1
แผนฉบับที่ 5	6.6	4.4
แผนฉบับที่ 6	5.0	10.5
แผนฉบับที่ 7	8.2	-
ค่าเฉลี่ย	6.6	7.25

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2509) ถึงฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539)

แต่ถ้าพิจารณาทางด้านสถานการณ์ของการกระจายรายได้และการกระจายผลการพัฒนาตลอดจนการยกระดับความอยู่ดีกินดีของประชาชนแล้ว กลับพบว่ามีความเหลื่อมล้ำกันมากยิ่งขึ้นตามลำดับและสัดส่วนของประชากรที่มีรายได้ระดับต่ำในข่ายของความยากจนยังมิได้ลดลงเท่าใดนัก กล่าวคือประชากรที่มีระดับรายได้ต่ำในข่ายของความยากจนมีอยู่ประมาณ 13 ล้านคน ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรกรรม เนื่องจากราคาพืชผลการเกษตรตกต่ำเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าถ้าพิจารณาทางด้าน การกระจายรายได้หรือการยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นอย่างถ้วนหน้าแล้วถือได้ว่าเกิดความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง ทั้งนี้เพราวยังพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศมากขึ้นเท่าใดก็ตามแต่ช่องว่างของความแตกต่างระหว่างผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกรรมกับผู้ประกอบการอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมกลับเพิ่มมากยิ่งขึ้นตามลำดับ

สถานการณ์ทางด้านการกระจายรายได้และการกระจายผลการพัฒนานับว่ามีความแตกต่างกันมากยิ่งขึ้นตามระดับของการพัฒนาเศรษฐกิจ ดังจะเห็นได้จากความแตกต่างในด้านต่าง ๆ ระหว่างเขตชนบทกับเขตเมืองหรือระหว่างสาขาเกษตรกรรมกับสาขานอกภาคเกษตรกรรม ดังนี้

(1) รายได้เฉลี่ยต่อหัวระหว่างภูมิภาคต่าง ๆ มีความแตกต่างกันมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากตาราง 2 กล่าวคือ ประชากรในภาคใต้ ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ตลอดจนประชากรในกรุงเทพ มหานครและปริมณฑลซึ่งมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวสูงสุดมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวสูงกว่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมีรายได้ต่ำสุดถึง 8.7 เท่าตัว ในปี พ.ศ.2524 และได้เพิ่มมากขึ้นเป็น 10.9 เท่าตัวในปี พ.ศ.2536¹⁴

ตารางที่ 2 : รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประเทศจำแนกตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย
ในปี พ.ศ.2524, 2531 และ 2536

ภูมิภาค	รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากร (บาท)		
	พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2531	พ.ศ. 2536
1. ทั้งประเทศ	15,925	27,631	53,357
2. กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล	52,956	93,496	183,779
3. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	6,067	9,493	16,780
4. ภาคเหนือ	10,101	16,154	25,859
5. ภาคกลาง	15,671	28,294	53,381
6. ภาคใต้	13	20,387	32,471
กรุงเทพมหานครและปริมณฑลสูงกว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (เท่า)	8.7	9.8	10.9

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

รายได้ประชาชาติของประเทศไทย ฉบับ พ.ศ.2524, 2531 และ 2536

(2) ประชากรกลุ่มต่าง ๆ มีรายได้แตกต่างกันมากยิ่งขึ้น ซึ่งเห็นได้จากตารางที่ 3 กล่าวคือ กลุ่มประชากรที่มีรายได้สูงสุด 20 % ของประชากรทั้งหมดของประเทศมีรายได้คิดเป็นร้อยละ 49.3, ร้อยละ 54.9 และร้อยละ 59.0 ของรายได้ประชาชาติในปี พ.ศ.2519, 2531 และ 2535 ตามลำดับ ในขณะที่กลุ่มประชากรที่มีรายได้ต่ำสุด 20 % ของประชากรทั้งหมดของประเทศกลับมีรายได้

เพียงร้อยละ 6.1, 4.5 และ 3.9 ของรายได้ประชาชาติในปี พ.ศ. 2519, 2531 และ 2535 ตามลำดับ และกลุ่มประชากรที่มีรายได้สูงสุดมีรายได้มากกว่ากลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุดมากยิ่งขึ้นถึง 8.1 เท่า, 12.2 และ 15.1 เท่าในปี 2519, 2531 และ 2535 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 : สัดส่วนร้อยละของรายได้ประชาชาติที่ตกเป็นของกลุ่มประชากรที่มีรายได้สูงสุด 20 % ของประชากรทั้งประเทศ และกลุ่มประชากรที่มีรายได้ต่ำสุด 20 % ของประชากรทั้งประเทศในปี พ.ศ. 2519, 2531 และ 2535 /

กลุ่มประชากร	สัดส่วนร้อยละของรายได้ประชาชาติ		
	พ.ศ. 2519	พ.ศ. 2531	พ.ศ. 2535
1. กลุ่มประชากรที่มีรายได้สูงสุด 20 % ของประชากรทั้งหมดมีรายได้	49.3	54.9	59.0
2. กลุ่มประชากรที่มีรายได้ต่ำสุด 20 % ของประชากรทั้งหมดมีรายได้	6.1	4.5	3.9
3. กลุ่มประชากรที่มีรายได้สูงสุด มีรายได้มากกว่ากลุ่มประชากรที่มีรายได้ต่ำสุด (เท่า)	8.1	12.2	15.1

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (2520-2524) ถึงฉบับที่ 8 (2540-2544)

(3) รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรกลุ่มอาชีพภาคนอกการเกษตรสูงกว่ากลุ่มอาชีพเกษตรกรรมมากยิ่งขึ้น ดังแสดงในตารางที่ 4 กล่าวคือ สิ้นแผนฉบับที่ 1 กลุ่มอาชีพภาคนอกการเกษตรมีรายได้สูงกว่ากลุ่มอาชีพเกษตรกรรม 2.9 เท่า กลับ

เพิ่มมากขึ้นเป็น 10.8 เท่า ในแผนพัฒนาฉบับที่ 7 (พ.ศ.2536)

ตารางที่ 4 : รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรระหว่างกลุ่มอาชีพภาคนอกเกษตรกับกลุ่มอาชีพ
เกษตรกรรม ตามราคาในแต่ละปี ตั้งแต่สิ้นแผนพัฒนา ฉบับที่ 1 จนถึงแผนพัฒนา
ฉบับที่ 7

ภาคการผลิต	สิ้นแผน 1 (พ.ศ.2509)	สิ้นแผน 3 (พ.ศ.2519)	สิ้นแผน 5 (พ.ศ.2529)	สิ้นแผน 6 (พ.ศ.2534)	สิ้นแผน 7 (พ.ศ.2536)
ทั่วประเทศ	3,220	7,949	21,584	44,085	53,357
ภาคนอกเกษตร	5,414	13,388	43,129	88,935	108,236
ภาคเกษตรกรรม	1,889	4,173	5,850	9,943	10,057
ภาคนอกเกษตรสูงกว่า ภาคเกษตรกรรม (เท่า)	2.9	3.2	7.4	8.9	10.8

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,
รายได้ประชาชาติของประเทศไทยฉบับ พ.ศ.2509 ถึง พ.ศ.2536

5. ข้อสรุป

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย เป็นการมุ่งเน้นให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ คือมุ่งเน้นทำให้รายได้ประชาชาติ หรือทำให้รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรเพิ่มขึ้นตามเป้าหมายที่กำหนดไว้เป็นที่ตั้ง โดยใช้กลไกราคาหรือระบบตลาดภายใต้การแข่งขันอย่างเสรีเป็นสำคัญ ซึ่งสามารถทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยประสบผลสำเร็จในด้านการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ หรือการเพิ่มขึ้นของรายได้ประชาชาติเป็นอย่างดี แต่ทางด้านการกระจายรายได้ให้เกิดความเสมอภาคทัดเทียมกันนั้นกลับล้มเหลวทั้งนี้เพราะระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยมีลักษณะเป็นระบบเศรษฐกิจแบบทวิลักษณ์อย่างโดดเด่น การพัฒนาเศรษฐกิจโดยใช้กติกากการแข่งขันอย่างเสรีโดยไม่เลือกปฏิบัติ เพื่อช่วยเหลือบุคคลหรือภูมิภาคที่อ่อนแอกว่า

เป็นพิเศษ จึงทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในทางเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้นตามลำดับ

6. ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อสร้างความอยู่ดีกินดีอย่างเสมอภาคถ้วนหน้ากันสำหรับระบบเศรษฐกิจของไทยนั้น การใช้กลไกราคาหรือระบบตลาดที่มีการแข่งขันแต่เพียงอย่างเดียวโดยที่รัฐบาลไม่ได้ใช้นโยบายในการดูแลแก้ไขและปรับเปลี่ยนเงื่อนไขของระบบตลาด เพื่อให้ความช่วยเหลือภาคเศรษฐกิจที่อ่อนแอกว่านั้นเลย นั้นย่อมทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในทางเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น ดังนั้นแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยจึงไม่ควรมุ่งเน้นให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแต่เพียงด้านเดียว หากแต่จะต้องหันกลับไปมุ่งเน้นในการกระจายรายได้ในทางเศรษฐกิจเป็นที่ยึดและอย่างจริงจังเสียที ซึ่งรายได้ในทาง

เศรษฐกิจก็คือรายได้หรือผลตอบแทนจากปัจจัยการผลิตนั่นเอง ดังนั้นการพัฒนาเพื่อมุ่งการกระจายรายได้ในทางเศรษฐกิจจึงควรมุ่งเน้นในการกระจายโอกาสการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตให้เป็นไปอย่างเท่าเทียมกันเป็นสำคัญ ซึ่งสามารถกระทำได้ด้วยมาตรการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(1) รัฐบาลต้องใช้กลไกของรัฐ หรือใช้กฎหมายระเบียบข้อบังคับให้มีการกระจายรายได้อย่างแท้จริงและเป็นรูปธรรมให้มากขึ้น เช่น การปฏิรูปที่ดิน ปฏิรูประบบภาษีอากรให้ไปสู่ภาษีทางตรงมากขึ้น กำหนดอัตราผลตอบแทนปัจจัยการผลิตให้เป็นธรรม ป้องกันการผูกขาดคัดตอนในการดำเนินกิจกรรมเศรษฐกิจอย่างจริงจัง มุ่งพัฒนาสร้างความเจริญให้แก่ชนบทอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการลงทุนให้กระจายออกสู่ชนบท ประกันราคาพืชผลทางการเกษตรและอื่น ๆ

(2) มุ่งพัฒนาภาคเกษตรกรรม เพื่อให้เป็นการเกษตรแบบการค้าและเป็นการเพิ่มผลผลิตหรือเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ตลอดจนให้เป็นแหล่งรองรับการจ้างงาน

(3) เพิ่มการจ้างงานด้วยการกระจายอุตสาหกรรมออกไปสู่ภูมิภาคและส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ใช้เทคนิคการผลิตแบบใช้แรงงานเป็นส่วนประกอบสำคัญ อุตสาหกรรมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ตลอดจนอุตสาหกรรมขนาดย่อมและอุตสาหกรรมในครัวเรือนให้มากขึ้น

(4) มุ่งพัฒนาฝีมือแรงงานและฝึกอบรมวิชาชีพให้เป็นไปอย่างจริงจังและกว้างขวาง

(5) มุ่งเน้นในการพัฒนาภูมิภาคที่ยังด้อยพัฒนา เช่น ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นพิเศษ

(6) ยกกระดับ และขยายโอกาสทางการศึกษาให้สูงขึ้นและมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตชนบท

(7) ปฏิรูปที่ดิน เพื่อให้เกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกินได้มีโอกาสมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง โดยการใช้มาตรการทางกฎหมายและภาษีอากร บีบบังคับให้เจ้าของที่ดินที่มีได้ทำกินด้วยตนเองปลดปล่อยการผูกขาดที่ดินออกมามีเป็นรูปธรรมที่แท้จริง

(8) การจัดสรรงบประมาณการใช้จ่ายของรัฐบาล ควรมุ่งเน้นไปในการพัฒนาเกษตรกรรมและไปในการสร้างสิ่งสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในชนบทเป็นสำคัญ

(9) ปฏิรูประบบการเงินหรือสถาบันการเงินเพื่อให้เงินและเครดิตกระจายออกไปสู่ชนบทหรืออยู่ในชนบท มีโซ่ชุดออกมาจากชนบทเหมือนเช่นปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะการที่จะพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญก้าวหน้านั้นจำเป็นจะต้องใช้เงินทุนเป็นจำนวนมาก

(10) กระจายอำนาจทางการเมืองและการปกครองออกไปสู่ระดับตำบลหรือหมู่บ้านอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะจะทำให้ประชาชนได้รู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเองการพัฒนาเศรษฐกิจด้วยตนเองและปกครองตนเองจนสามารถช่วยเหลือตัวเองและสังคมได้ตลอดไป

7. เอกสารอ้างอิง

- (1) Charles P. Kindleberger, **Economic Development** Second Edition, New York : Mc Graw-hill Book Company, Inc., 1968, P.3
- (2) Gerald M. Meier and Robert E. Baldwin, **Economic Development : Theory, History, Policy**, New York : John Wiley & Sons, Inc., 1975, PP.2-3
- (3) B. Okun and R.W. Richardson, **Studies In Economic Development**, New York : Holt, 1961, PP. 230-236.
- (4) Benjamin Higgins, **Economic Development**, Second Edition, New York : W.W. Norton Company, Inc., 1959, P.33.
- (5) Irma Adelman, **Theories of Economic Growth and Development**, California : Stanford university Press, 1961, P.1.
- (6) ศรีปริญา รามโกมุท "เศรษฐศาสตร์" ใน วิทยาศาสตร์สังคม. กรุงเทพมหานคร สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พ.ศ.2517 หน้า 68.
- (7) ประสิทธิ์ คงยั้งศิริ "หลักและแนวคิดในการพัฒนาประเทศ" ใน วารสารพัฒนาบริหารศาสตร์ ปีที่ 21 ฉบับที่ 4 ตุลาคม 2524 หน้า 660.
- (8) ประสิทธิ์ คงยั้งศิริ เพ็ญอังก หน้า 670-676.
- (9) เดช กาญจนางกูร พัฒนาการเศรษฐกิจ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ.2527 หน้า 83-137
- (10) Gerald M. Meier and Robert E. Baldwin, op.cit. PP.319-324.
- (11) ไพรัช กฤษณมัย พัฒนาการเศรษฐกิจเบื้องต้น กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โรงเรียนอาชีวศึกษาคอนบอสโก พ.ศ.2514 หน้า 34.
- (12) เดช กาญจนางกูร เคยอ้างแล้ว หน้า 63-68
- (13) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ (พ.ศ.2504-2509) ถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544)
- (14) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, รายได้ประชาชาติ ฉบับ พ.ศ. 2509 ถึง ฉบับ พ.ศ. 2536